

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTRA GÖTALANDS LÄN

Naturvårdsenheten
Maria Thordarson
0501-60 54 21

Beslut
2007-08-28

Diarienummer
511-44913-2003

Sida
1(12)

Enligt sändlista

Beslut om bildande av naturreservatet Hellekis i Götene kommun

Innehåll

Beslut om bildande m.m.
Syfte
Beslut om föreskrifter
Beskrivning av naturreservatet
Planeringsbakgrund
Ärendets handläggning
Skälen för beslut
Upplysningar
Ersättningstalan
Kungörelse
Hur man överklagar

Bilagor

Bilaga 1. Beslutskarta
Bilaga 2. Översiktskarta
Bilaga 3. Skötselplan
Bilaga 4. Sakägarförteckning
Bilaga 5. Besvärshänvisning O4:1
Bilaga 6. Sändlista

Administrativa uppgifter

Namn:	Naturreseptatet Hellekis
RegDOS ID	2005622
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Götene
Ungefärlig mittpunkt	135901, 650217
Fastigheter och ägare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Nyttjanderättsinnehavare:	<i>Enligt sakägarförteckning (bilaga 4)</i>
Areal (ha):	20,5 hektar varav 2,0 ha vatten
Förvaltare:	Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Natura 2000-beteckning:	SE0540063
Naturgeografisk region:	Vänerslätterna
Objektskategori:	Sö (skog av särskilt värde för flora och fauna)
IUCN-kategori:	Habitat/Artskyddsområde

Beslut om bildande m.m.

Länsstyrelsen förklarar det område som avgränsats på kartan i bilaga 1 som naturreservat. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808).

Naturreservatets gränser ska märkas ut i terrängen.

Namnet ska vara **Naturreservatet Hellekis**.

Länsstyrelsen fastställer skötselplanen i bilaga 3. Beslutet är fattat med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Länsstyrelsen har tidigare beslutat om följande områdesskydd som berör det nu bildade naturreservatet:

- Kinnekulle naturvårdsområde enligt 19 § naturvårdslagen (1974:1025) den 13 september 1982, dnr 11.126-1064-82.

Länsstyrelsen beslutar att detta områdesskydd upphävs inom de delar som berörs av naturreservatet när nu aktuellt beslut vunnit laga kraft.

Syfte

Syftet med naturreservatet är att:

- bevara en åldrig kustbarrskog intill Vänern med grova tallar som bland annat är lämpliga för rovfågelhäckning.
- bevara och utveckla naturvärden knutna till miljöer med grova, spärrgreniga ädellövträd, främst ask och alm.
- bevara naturvärden knutna till en, av hydrologiskt negativa ingrepp opåverkad, klibbalsumpskog.
- bevara en opåverkad strandlinje fri från fysisk exploatering.
- bevara följande inom området förekommande naturtyper och arter som ingår i EU:s nätverk av Natura 2000-områden i gynnsamt tillstånd: *västlig taiga*, 9010; *lövsumpskog* 9080 och *trädklädd betesmark*, 9070.

Syftet skall tryggas genom att:

- kustbarrskogen och klibbalsumpskogen lämnas i huvudsak utan skogliga åtgärder.
- tallföryngring följs upp och gynnas vid behov i kustbarrskogen.
- miljöer med grova ädellövträd sköts med inriktning på att gynna och optimera åldern på grova ädellövträd.

Beslut om föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar att följande föreskrifter ska gälla i naturreservatet. Beslutet är fattat med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken.

A. *Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden (7 kap 5 § miljöbalken)*

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. avverka skog, gallra, röja eller utföra skogsvårdsåtgärd.
2. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle.
3. anordna upplag, tippa eller fylla ut med massor.
4. borra, spränga, schakta, gräva, markbearbeta eller bedriva täkt av något slag.
5. markavvattna, skyddsdikey, rensa, lägga igen eller kulvertera dike, dämma eller utföra annan åtgärd som kan påverka området hydrologiska förhållanden.
6. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel eller tillföra kemiska eller naturliga växtnäringsämnen.
7. som betesdjur använda hästar som skadar barken på träd i betesmarken.
8. bedriva bete mellan 1 nov – 15 april.
9. stödutfodra med annat än mineralfoder.
10. anlägga eller bredda väg eller stig.
11. anlägga mark- eller luftledning, stängsel eller hägnad.
12. uppföra byggnad eller anläggning.
13. uppföra mast, torn, vindkraftverk eller liknande anordningar.

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd

14. gräva ner befintliga luftledningar.

Föreskrifter enligt A ovan gäller inte i följande fall:

- När förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel.
- Vid reparation av, och underhållsröjningar för, befintliga luftledningar. Markskador ska då undvikas. Vid underhållsröjningar ska samråd ske med Länsstyrelsen senast 6 veckor innan åtgärd.
- Vid reparation och underhåll av befintlig drivningsväg. Samråd ska ske med Länsstyrelsen innan åtgärd.
- Vid underhåll av befintliga jaktorn markerade på beslutskartan och röjning av befintliga siktgator i anslutning till jaktornen.
- Vid behov av avverkning av enstaka träd vid utsiktsplatsen, avverkning av träd under 70 cm brösthöjdsdiameter i kantzonen till angränsande åker eller röjning av yngre granar i direkt anslutning till drivningsväg och stigar markerade på beslutskartan. Träden ska lämnas i reservatet. Samråd ska ske med Länsstyrelsen senast 6 veckor innan åtgärd.
- Vid flyttning av träd och grenar som fallit över befintliga vägar/stigar till annan plats inom reservatet.
- Om bäcken ändrar lopp eller svämmar över så att korsande stigar blir oframkomliga får fastighetsägaren efter samråd med Länsstyrelsen sätta in åtgärder för att förhindra detta under förutsättning att hydrologin i sumpskogen inte påverkas negativt.
- Vid övergångsutfodring under högst en vecka vår respektive höst efter överenskommelse med förvaltaren och på särskilt anvisad plats.

B. Föreskrifter om skyldighet att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Fastighetsägare och innehavare av särskild rätt ska tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas.

1. Utmärkning av naturreservatet i terrängen.
2. Uppsättning och underhåll av informationstavla.
3. Uppsättning och underhåll av stängsel för betesdjur samt grindar.
4. Restaurering till naturbetesmark.
5. Vegetationsröjning, markbearbetning, beskärning, hamling, gallring och avverkning av träd, buskar och sly.
6. Eldning av röjningsmaterial.
7. Anordning av dricksvattenförsörjning för betesdjur.
8. Hävd av all skogsmark och naturbetesmark med bete eller slätter. Om fastighetsägaren/arendatorn inte hävdar marken enligt gällande skötsel- och bidragsavtal har Länsstyrelsen, som förvaltare av naturreservaten, rätt att utan ersättning till fastighetsägaren/arendatorn placera erforderligt antal betesdjur på berörda markområden. Länsstyrelsen skall i sådant fall skriftligen informera fastighetsägaren/arendatorn senast tre veckor innan betesdriften påbörjas.
9. Undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.
10. Körning med motordrivet fordon i samband med skötselåtgärder.

I den till detta beslut hörande skötselplan (bilaga 3) framgår i detalj var anordningar ska utföras och åtgärder vidtas.

C. Ordningsföreskrifter om rätten att färdas och vistas inom naturreservatet samt om ordningen i övrigt inom naturreservatet (7 kap 30 §)

Det är förbjudet att inom naturreservatet:

1. framföra motordrivet fordon.
2. cykla.
3. rida i kärr och våtmarker. Ridning får inte ske på sådant sätt att naturvärden eller vandringsstigar skadas.
4. elda.
5. medföra okopplad hund.
6. bryta kvistar, fälla eller på annat sätt skada levande eller döda, stående eller omkullfallna träd och buskar.
7. plocka eller gräva upp gräs, örter, mossor, lavar eller svampar. Det är dock tillåtet att plocka bär och matsvamp.
8. fånga eller insamla ryggradslösa djur.
9. inplantera djur- eller växtart.
10. bryta loss, knacka sönder eller föra bort sten, mineral eller fossil från reservatet.
11. sätta upp tavla, plakat, affisch, skylt eller göra inskrift.

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd:

12. anordna idrottstävlingar eller andra arrangemang för fler än 200 personer.

13. anordna organiserad ridning.

Föreskrift 1 och 5 gäller ej fastighetsägare eller innehavare av särskild rätt vid skötsel/förvaltning av fastigheten eller vid jakt.

Föreskrifter enligt C ovan gäller inte när förvaltaren, eller den förvaltaren utser, utför åtgärder som behövs för naturreservatets vård och skötsel.

Beskrivning av naturreservatet

Natur- och kulturvärden

Naturreservatet Hellekis ligger på Kinnekulles nordvästra sida och sträcker sig från Hellekis säteri och ut en bit i Vänerns vatten.

Merparten av reservatet är belägen på relativt flack mark på sandstensplatån, men längst i nordväst stupar marken brant ned mot vattnet. Reservatet kan grovt sett delas in i två naturtyper, dels lövskog i öster och dels barrskog i väster.

Barrskogen består dels av en grandominerad skog i branten närmast Vänerstranden och dels av en talldominerad skog ovanför sandstenskleven. Jordmånen är relativt mager och markvegetationen domineras av olika mossor. Barrskogen är relativt ålderstigen och har gott om gamla träd – spärrgreniga granar i branten och grovgreniga tallar ovanför. I skogen finns dessutom en relativt god förekomst av död ved vilket gör den till en intressant miljö för bland annat vedsvampar.

Lövskogen i reservatets östra delar kan också delas in i två typer: lövsumpskog i fuktiga partier och ädellövskog på frisk mark. Ädellövskogen har en karaktär av igenväxande hagmark och den äldre generationen i trädsiktet består av grova, vidkroniga askar och almar. På sina ställen finns även en hel del lövved i grövre dimensioner och de grova lövträden representerar tillsammans med grov lövved lövskogens viktigaste naturvårdskapital. Detta område har mycket god potential att bli en värdefull miljö för bland annat epifytiska lavar under förutsättning att en något ljusare miljö kan skapas. Jordmånen är relativt rik och fältsiktet är lundartat.

Lövsumpskogen domineras av klibbal och ask. Merparten av träden är relativt unga men här och var står även en och annan grövre ask. Död ved förekommer i mindre omfattning och då framför allt i form av klena döda alar. Marken är fuktig till våt och delar av området översvämmas periodvis av vatten från en mindre bäck. Fältsiktet domineras av högvuxna örter.

Det finns inga registrerade fornlämningar inom det avgränsade reservatet. En stenmur avgränsar fastigheten mot Råbecks säteri.

Markanvändning

Västsidan av Kinnekulle var tidigt dominerad av säterier och har flera välbevarade herrgårds- och slottsmiljöer. Herrgårdsmiljöerna i området innehåller parker, alléer, åkrar och betesmarker som präglar landskapet och de moderna skiftena har inte påverkat landskapets struktur i samma utsträckning som på andra platser.

Den del av reservatet som idag är lövskog anges på kartor från 1689 och 1713 som äng. 1960 var detta område en halvöppen skogsmark som åtminstone delvis användes för bete. Barrskogen ovanför kleven nyttjades som utmarksbete och beskrivs 1689 som "oduglig, stenig mark med små tallar, björk och granskog bevuxen". Lantmätaren 1713 var dock delvis av annan åsikt och beskriver området som "god vallskog". 1960 var området skogsmark och betet hade då sannolikt upphört sedan en längre tid tillbaka.

Friluftsliv

Reservatet är med sitt läge intill Vänerstranden ett attraktivt område för det rörliga friluftslivet. En promenadstig följer sandstenskleven och fortsätter bort till bad- och campingplatsen vid Hällekis hamn. De inre delarna av området är dock mer svårtillgängliga och antalet besökare är begränsat.

Bebyggelse och anläggningar

Det finns ingen bebyggelse inom reservatet, men en kraftledning löper genom reservatets södra del. Dessutom går en mindre drivningsväg samt ett antal stigar genom reservatet.

En mer utförlig beskrivning av området lämnas i skötselplanen.

Planeringsbakgrund

Riksintressen m.m.

Naturreseptatet Hellekis ligger inom riksintresse för naturvård (NR014055), riksintresse för kulturmiljövård (KR11), riksintresse för friluftsliv (FR05) samt riksintresse enligt 4 kap MB. Reservatet sträcker sig en bit ut i Väneru och ligger därmed även inom riksintresse för fiske (Väneru S-V1). Området omfattas också av Natura 2000 (SE0540063). Den södra delen av reservatet ligger inom nationellt utpekade odlingslandskap (61-05-S) och regionalt värdefulla odlingslandskap (61-08). Inom reservatet finns dessutom två utpekade nyckelbiotoper.

Kommunal översiktsplan

Beslutet överensstämmer med intentionerna i översiktsplanen för Götene kommun.

Internationell betydelse

Hellekis ligger inom Natura 2000-området Kinnekulle, SE0540063. Bildandet av naturreseptatet Hellekis är en del av projektet *Platåberget*

Kinneulle – restaurering och bevarande som delfinansieras av EU-fonden Life-natur.

Befintligt områdesskydd

Hellekis ingår i Kinneulle naturvårdsområde. Länsstyrelsen beslutade om naturvårdsområdet den 13 september 1982. Detta beslut upphävs inom naturreservatet Hellekis när reservatsbeslutet vunnit laga kraft.

Ärendets handläggning

Hela Kinneulle ingår i nätverket av EU:s mest värdefulla naturtyper Natura 2000. Sverige har därmed ett ansvar att långsiktigt bevara de naturtyper och arter som är kopplade till de två EU-direktiven Habitatdirektivet och Fågeldirektivet. År 2001 sökte Länsstyrelsen, efter samråd med berörda markägare och brukare, medel ur EU-fonden Life Natur för att möjliggöra detta inom ramen för projektet ”Platåberget Kinneulle – restaurering och bevarande” (LIFE02NAT/S/8484). Projektet pågår från november 2001 t.o.m. september 2007.

Inom projektet ska minst 850 ha skogsmark och gräsmark som behöver anpassad skötsel för att naturvärdena ska utvecklas och bevaras, avsättas som naturreservat. Genom bildande av naturreservatet Hellekis uppfylls delar av detta åtagande.

Konsultfirman Pro Natura har efter upphandling fått uppdraget att ta fram förslag till skötselplan för reservatet 2003. Värdering av berörd mark har utförts av Svefa 2004. Överenskommelse om intrångsersättning är därefter tecknad med berörd fastighetsägare.

Hellekis säteri AB och Götene elförening har, som berörda mark- och sakägare, förelagts enligt 24 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m m att yttra sig över förslag till beslut med föreskrifter och skötselplan.

Förslaget till naturreservat har remitterats till Götene kommun, Skogsstyrelsen, LRF Skaraborg, Naturskyddsföreningen Skaraborg, Götene-Kinneullekretsen av naturskyddsföreningen, Västergötlands ornitologiska förening, Västgötabergens svampklubb, Kinneulle hembygdsförening, Husaby hembygdsförening, Västergötlands botanika förening, Västsvenska entomologklubben, Bengt Weidow, Södra skog samt Geologisk förening.

Följande yttranden har inkommit:

Götene kommun är positiv till bildandet av naturreservat på Kinneulle. Kommunen tycker det är viktigt att markägarnas synpunkter vägs in i arbetet.

Länsstyrelsens kommentar: Markägarens synpunkter har beaktats i arbetet med bildandet av naturreservatet.

Götene elförening menar att de behöver obehindrat tillträde till området för underhåll, tillsyn och reparationer av ledningar. De meddelar också att det på sikt kan vara aktuellt att markförlägga ledningarna.

Länsstyrelsens kommentar: Enligt föreskrifterna får reparation och underhållsröjningar göras för befintliga luftledningarna. Det krävs samråd för underhållsröjningar och tillstånd från Länsstyrelsen för att gräva ner befintliga luftledningarna. Avsikten är att minimera skador på natur- och kulturvärden vid åtgärder. Det är viktigt att markskador inte uppkommer vid körning och att markförläggning av ledningar görs i bästa sträckning. Yttrandet har inte föranlett några ändringar av beslutet.

Västergötlands botaniska förening har inget att invända mot förslaget. Området hyser en mycket artrik svampflora med flera rödlistade mykorrhizaarter som är beroende av förekomsten av såväl barr- som lövträd.

Länsstyrelsens kommentar: Skötselplanen har kompletterats med förslag till inventering av bl.a. marksvamp.

Västgötabergens svampklubb tycker det är positivt att naturreservatet bildas och anser att skötselplanen är väl genomtänkt. De tycker att en marksvampinventering bör utföras. De har dock några synpunkter som berör skötselplanen samt avgränsningen av reservatet.

Länsstyrelsens kommentar: Området sydväst om reservatet Hellekis omfattas av naturreservatet Råbäck. Om skötselområde tre i framtiden kommer att betas ska delområde två lämpligen ingå i betesfållan enligt skötselplanen. Länsstyrelsen anser att de grova lövträden på Kinnekulle har mycket högt bevarandevärde och har därför inte ändrat skötselplanen för skötselområde 3. Länsstyrelsen har kompletterat skötselplanen med förslag till inventering av bl.a. marksvamp. Yttrandet har i övrigt inte föranlett några ändringar av beslut eller skötselplan.

Skälen för beslut

Bevarandevärden

Det avgränsade naturreservatet hyser höga biologiska bevarandevärden knutna till flera olika miljöer. Barrskogen såväl nedanför som ovanför klevan, hyser höga värden knutna till förekomst av åldriga träd och död ved. Här finns en intressant flora av lavar och svampar. God förekomst av gamla, vidkroniga tallar skapar dessutom livsutrymme för vedlevande insekter och möjligheter för ett rikt fågelliv, framför allt med tanke på rovfågelhäckningar.

Lövskogens värden är i första hand knutna till den stora förekomsten av gamla, grova ädellövträd som alm och ask, vilka skapar förutsättningar för krävande bark- eller vedlevande arter inom flera olika organismgrupper. Till lövskogens värde hör även att delar av den påverkas av temporära översvämningar eller andra markvattenrörelser.

De geologiska bevarandevärdena är mycket höga på Kinnekulle i stort, och i Hellekis naturreservat är värdena främst knutna till den tydligt utvecklade sandstenskleven.

Det avgränsade reservatet bedöms även ha högt bevarandevärde utifrån ett kulturhistoriskt perspektiv. Markerna i reservatet tillhör Hellekis säteri. Den äldre lövskogen har stark kulturhistorisk förankring i odlingslandskapet. Idag är spåren av tidigare betesmarker otydliga men ingår som en viktig del i en representativ herrgårdsbygd med ett välbevarat odlingslandskap med en tilltalande landskapsbild med tydlig kulturhistorisk prägel.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå det av riksdagen antagna miljömålet *Levande skogar*, delmål 12.1 - långsiktigt skydd av skogsmark och *Ett rikt odlingslandskap*, delmål 13:1 - ökad areal och skötsel av ängs- och betesmarker.

Intresseprövning

Med hänsyn till områdets värden och naturreservatets syften kommer pågående markanvändning att avsevärt försvåras. Länsstyrelsen bedömer att områdets värden bäst ges ett långsiktigt skydd genom bildande av naturreservat. Föreskrifterna är anpassade till naturreservatets syften och värden. De är främst avsedda att begränsa skador på mark samt växt- och djurliv. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § MB finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Hushållningsbestämmelser

Naturreservatsbildningen är förenlig med hushållningsbestämmelserna för mark- och vattenområden enligt 3 och 4 kap. MB och med den för området gällande översiktsplanen.

Upplysningar

Dispens från föreskrifterna m.m.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen medge dispens från föreskrifterna för naturreservatet. Dispens får dock inte lämnas för åtgärder som strider mot syftet med reservatet. Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen helt eller delvis upphäva beslutet om naturreservatet (7 kap 7 § miljöbalken).

Gagnvirke

Alla virkessortiment inkl. grenar och toppar (GROT) som tas ut ur området med stöd av föreskrifter och skötselplan tillfaller reservatsförvaltaren.

Insektsangrepp

Det ansvar som fastighetsägaren har enligt 29 § skogsvårdslagen kommer efter naturreservatsbildningen att vara statens ansvar.

Annan lagstiftning gäller som vanligt

Vid sidan av föreskrifterna för naturreservatet gäller annan lagstiftning som vanligt. Lagar och föreskrifter som bedöms vara av särskild betydelse för att syftet med naturreservatet ska uppnås är t.ex. följande:

- För att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-området krävs tillstånd. Undantag är verksamheter eller åtgärder som direkt hänger samman med, eller är nödvändig för, skötseln och förvaltningen av det särskilda bevarandeområdet. Länsstyrelsen får lämna tillstånd endast om vissa villkor är uppfyllda. (7 kap 28a, 28b och 29 §§ miljöbalken).
- Regler om körning i terräng i terrängkörningslagen och terrängkörningsförfordningen.
- Regler om fridlysning av växter och djur i miljöbalken och artskyddsförfordningen.

Jakt får bedrivas enligt gällande jaktlagstiftning.

Förvaltare och förvaltningsuppgifter

- Förvaltare är Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Förvaltningen ska ske i samverkan med fastighetsägaren och Götene kommun.
- Naturreservatets gränser märks ut i terrängen genom förvaltarens försorg enligt anvisningar av Naturvårdsverket.
- Förvaltningen bedrivs enligt den skötselplan som fastställts av Länsstyrelsen. Skötselplanen ska ligga till grund för naturreservatets skötsel och ska vid behov revideras.

Ersättningstalan

Om överenskommelse om ersättning inte kan träffas, måste sakägare som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen väcka talan i Miljödomstolen som får avgöra ersättningsfrågan. Sådan talan måste enligt 31 kap 13 § miljöbalken lämnas in till Miljödomstolen inom ett år efter att detta beslut vunnit laga kraft, i annat fall förlorar sakägaren rätten till ersättning.

Kungörelse

Beslutet ska kungöras i länets författningssamling och i Nya Lidköpings tidning, Skaraborgs läns tidning Skara tidning, Skaraborgsbygden samt Göteborgsposten.

Föreskrifterna enligt 7 kap 30 § miljöbalken träder i kraft den dag som framgår av kungörelsen i författningssamlingen och gäller omedelbart även om de överklagas.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, se bifogat formulär O4:1.

I detta ärende har länsöverdirektör Göran Bengtsson beslutat. Bitr. naturvårdsdirektör Maria Thordarson har varit föredragande. I handläggningen har också deltagit naturvårdsdirektör Sven Swedberg, antikvarie Lisa Ragnarsson, länsarkitekt Jens Rasmussen och länsjurist Conny Claesson.

Göran Bengtsson

Maria Thordarson

